

2022-11-10
Per Lundgren
dnr 538-2022

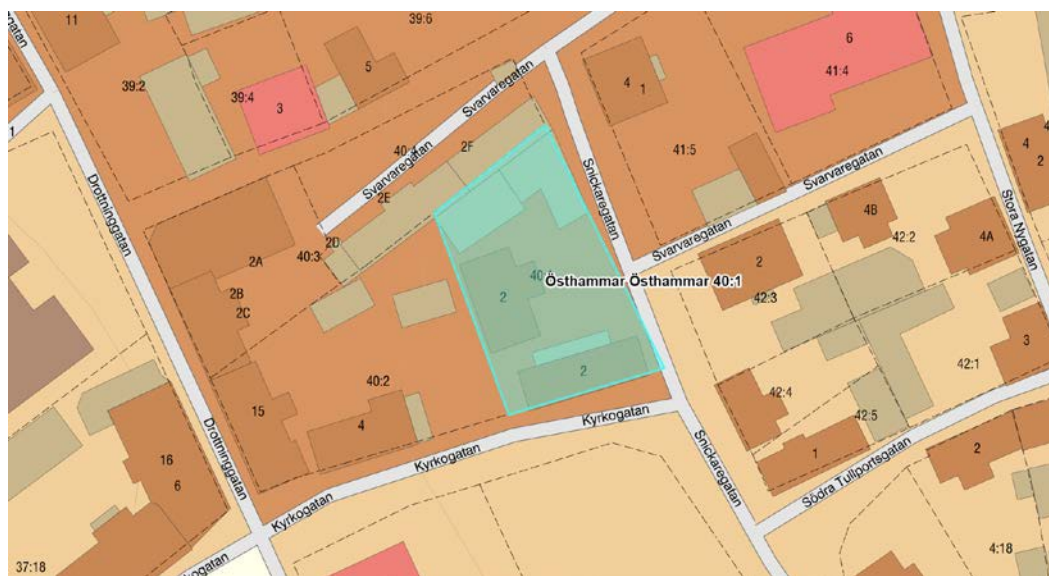
Östhammars kommun
Bygg- och miljönämnden
byggochmiljo@osthammar.se

Ert dnr BMN-2022-3134

Remissvar

Byggnader på Östhammar 40:1 (kv. Snickaren), Östhammars stad och kn

Östhammars kommun önskar yttrande om byggnadernas kulturvärden och hur de bör underhållas eller renoveras.

Historisk bakgrund

Fastigheten Östhammar 40:1 har haft sina nuvarande tomtgränser åtminstone sedan 1822, då en karta över Östhammar upprättades. Den var tomt nummer 18 inom det stora kvarteret Guldskäret. Byggnaden längs Kyrkogårdsgatan finns med på kartan från 1822, och möjligen också den västra delen av byggnaden mot grannfastigheten Östhammar 40:4. Detta är en faluröd timrad uthuslänga med utknutar som troligen har

använts som magasin. Av de övriga byggnaderna på gården bör längan med skorsten längs Snickaregatan, som avslutas med ett portliderhus mot brandmuren mot Östhammar 40:4, vara uppförd i slutet av 1800-talet och bostadshuset vid tomtgränsen mot Östhammar 40:2 sannolikt i början av 1900-talet, med en senare tillbyggd förstuga. Av en tomtmätning 1929 framgår att byggnaden mot Kyrkogatan ännu inte hade fått sin långa utbyggnad mot gården vid detta tillfälle och bostadshuset inne på tomten hade inte fått sin förstuga. Längan längs Snickaregatan bestod av två sammanbyggda huskroppar.

Under första hälften av 1800-talet var gården en handelsgård. Under 1850-talet togs den över av bagaren och bryggaren Johan Almqvist. På gården fanns en butik, där man förutom att sälja sina varor också serverade bröd och bakverk, öl, porter, kaffe och läskedrycker, allt enligt en skildring från 1880-talet. På gården bryggdes egen svagdricka. Verksamheten fortsatte, med olika ägare och med hjälp av bagargesäller, lärningar, bageriarbetare och biträden, åtminstone fram till mitten av 1970-talet.

Kulturhistoriskt värde

Gården är en av Östhammars bäst bevarade hantverksgårdar, med ett byggnadsbestånd från början av 1800-talet till början av 1900-talet. Till gårdens värden hör att inte bara äldre gatuhus utan också gårdshus finns bevarade. Byggnaden mot Kyrkogatan är välkänd för Östhammarsbor som "Vahlbergs konditori", efter den bagarmästare som tog över gården 1929. Gården är med god marginal *särskilt värdefull* ur kulturhistorisk synvinkel i plan- och bygglagens mening. Enligt 8 kap 13§ gäller därför förvanskningförbud och enligt 8 kap 14§ ska byggnaderna underhållas så att de särskilda värdena bevaras.

Några riktlinjer för underhåll och renovering

För att gårdens och byggnadernas särskilda värden ska bevaras gäller grundprincipen att de ska underhållas så att de ytterst inte behöver rivas i framtiden på grund av dåligt skick, men också så att inga eller så få som möjligt av äldre delar behöver bytas ut. En annan grundprincip är att vård och underhåll inte ska innefatta ändringar i byggnadernas befintliga utförande, om inte det befintliga utförandet är uppenbart olämpligt. För att skydda stommen, inklusive taklaget, behöver man ha en bra grund, ett tätt tak med fungerande avvattning och en väl fungerande fasad.

Generellt ska så mycket som möjligt av äldre eller ursprungliga delar renoveras och inte bytas ut. Rötskadade delar byts ut mot friska, i samma material och utformning som befintliga. Det innebär till exempel att om panelbrädorna helt eller delvis behöver bytas så ska de nya vara hyvlade och ha samma dimensioner och utförande som befintliga. För längan mot Snickaregatan innebär det fasspontpanel. Den f.d. bageri- och

konditorilokalen har däremot en panel med breda bräder och relativt bred läkt med avrundade kanter, en typ av panel som var populär kring mitten av 1900-talet. Gråträ innebär inte att brädan behöver bytas om den inte är rötskadad. Däremot behöver gråträet slipas bort innan målning sker för att färgen ska fästa. Innan ommålning av fasaderna sker bör all löst sittande färg skrapas bort. Målning sker med samma typ av färg som befintligt. Om en mycket stor del av färgen behöver avlägsnas kan det vara aktuellt att måla med linoljefärg, som är den traditionella färgtypen för hyvlad panel. Panelen bör ha ett litet släpp mot sockeln så att inte fukt suggs upp i ändträet.

De befintliga fönstren bör renoveras och inte bytas ut. Här är det speciellt viktigt att skyltfönsterna bevaras eftersom dessa är en viktig vittnesbörd om gårdens tidigare användning. En fönsterrenovering innebär att defekt kitt tas bort och bågarna glasas ur. Bågen trälagas om det behövs och gråträ slipas bort. Efter grundning av bågarna kittas glasen med linoljekitt och bågarna målas med linolja.

Det befintligt plåttaket på bostadshuset har en skivtäckning som är ett äldre, värdefullt drag. När plåten börjar rosta bör taket målas om. Det rengörs då från rost och kvarsitande färg, rostskyddsbehandlas och penselmålas. Om plåttaket behöver läggas om bör det ske med skivtäckning i samma mönster som befintligt.

En översyn av taken och dess avvattning med hängrännor och stuprör bör ske. Det innefattar att byta defekta takpannor, hålla taket rent från mossor, löv och grenar och rätta till pannor som glidit ur läge. Hängrännor rensas. Om det är nödvändigt med större takreparationer bör inte taken "rätas upp" utan få behålla sin "böljande" form. Avtäckning av skorstenskrön bör ses över, och om skorstenarna inte används regelbundet rekommenderas uppsättning av skorstenshuvar. Vindskivor och vattbräder byts efter behov.

För Upplandsmuseet

Per Lundgren

bebyggelseantikvarie